

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XIII

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XIII

MERSİN
2006

KAAM YAYINLARI
OLBA
XIII

© 2006 Mersin/Türkiye
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi TÜBİTAK - ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanında taranmaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs-Kasım aylarında olmak üzere,
yılda iki kez basılmaktadır.
Published each year in May and November.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.
Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü
33342-MERSİN
TURKEY
Tel: 0532 747 57 72

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses
Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734
Fax: 00.90.324.361 00 46
web mail: www.kaam.mersin.edu.tr
e-mail: kaam@mersin.edu.tr

Dağıtım / Distribution
Zero Prod. Ltd.
Tel: 00.90.212.244 75 21-249 05 20
info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XIII

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XIII

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Yıldız ÖTÜKEN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN
2006

Prof. Dr. M. Mellink'i kaybettik.
saygıyla anıyoruz.

OLBA'nın basılması için vermiş olduğu desteklerden dolayı
Mersin Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Uğur Oral'a
teşekkür ederiz.

İçindekiler/Contents

Engin Akdeniz

A New Excavation in Western Anatolia: Kadıkalesi (Ancient Anaia)
(A Preliminary Report for Prehistoric-Protohistoric Results 2001-2005) 1

Oya San

Diyarbakır Müzesinde Yer Alan Urartu Tunç Fibulaları 35

Muzaffer Demir

Karyahların Bazı Askeri Donanımı Keşfetmeleri 55

Gökhan Coşkun

Daskyleion'da M.Ö. 4. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri 83

Aytekin Erdoğan

Erythrai Kaya Kutsal Alanları 115

Suat Ateşlier

Teke Kale'de Bir Mezar 145

Aynur Civelek

Phokaia 2004: Hellenistik Dönem Seramiği Üzerine Gözlemler 179

Lale Özgenel

Antik Yunan Konut Yazını: Kaynaklar,
Sorunlar ve Yeni Yaklaşımlar Üzerine Bir Değerlendirme 199

Ceren Ünal

Geç Roma İmparatorluğundan Erken Dönem Bizans İmparatorluğuna Geçiş
Sürecinde Basılan Sikke Tasvirlerinde İmparator Kostüm ve Aksesuarları 221

OLBA Dergisi; 2006 yılından itibaren TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanında taranmaya başlamıştır.

Yayın İlkeleri

OLBA; Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi süreli bilimsel yayımdır. Yılda 2 sayı yayınlanır. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir. Dergi; Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri), Eskiçağ Tarihi, Nümismatik ve Bizans Sanat Tarihi kapsamında orijinal sonuçları içeren makaleleri yayımlar. OLBA'da yayınlanması istenen makalelerde aşağıdaki şartlar aranır:

1. OLBA her yıl, ilki en geç 15 Mayıs'ta ikincisi en geç 15 Kasım'da olmak üzere iki sayı halinde yayınlanır. Yayınlanması istenilen makaleler, zaman sınırlaması olmaksızın gönderilebilir. Hakemler tarafından olumlu değerlendirilen makalelerin adedi OLBA'nın bir sayısı için fazla olduğu taktirde, bazı makaleler diğer sayıda yayınlanmak üzere havuzda bekletilir. Bu gibi durumlarda daha erken gönderilmiş olan makalelere öncelik tanınır.
2. OLBA'nın uluslararası bilimsel standartlara uygun olarak yayınlanabilmesi için aşağıda belirtilen teknik kurallara uyulmalıdır:
  - a- Makaleler, Word 5.0 ve üstü, Windows 95-98 veya Word 2000 yazım programı ile yazılıp disket ya da CD'ye kaydedilerek, figürleriyle birlikte iki nüsha olarak teslim edilmelidir;
  - b- Makaleler, figürleriyle birlikte çoğaltılmış olarak iki kopya halinde gönderilmelidir.
  - c- Metin yazılırken 10 punto, dipnot için ise 9 punto New York (Macintosh için) ya da Times New Roman (PC için) harf karakteri kullanılmalıdır.
  - d- Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
  - e- Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
3. Makale içindeki Yunanca karakterler için kullanılan Yunanca font da diskete yüklenerek yollanmalıdır.

4. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa ve (varsa) levha ya da resim sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Dipnot (kitaplar için):

Richter 1977, 162, Res. 217

Dipnot (Makaleler için):

Oppenheim 1973, 9, Lev.1

5. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inscripfen aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224

6. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. Levha numarası tarafımızdan verilecektir. Bu sebeple levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita yada bir başka ifade veya kısaltma kullanılmamalıdır .
7. Kullanılacak fotoğrafların, daha iyi sonuç almak açısından, siyah-beyaz olması tercih edilmektedir. Dia gönderecek yazarlar dia çerçevesi üzerine mutlaka resim sırasını yazmalıdır. Dijital ortamda yollanacak figürlerin numarası belli olmalıdır. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla mümkünse 30 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 20 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce ve Almanca olabilir. Makalelerde, biri Türkçe olmak üzere, yaklaşık 200 kelimedenden oluşan iki dilde özet, iki dilde makale başlığı ve yine iki dilde anahtar kelimeler bulunmalıdır.

TEKE KALE'DE BİR MEZAR

Suat ATEŞLİER*

Abstract

“A Tomb at Teke Kale”

On the highest hill between Amyzon and Tralleis stands an admirably preserved fortress so-called “Teke Kale” which was built at a strategic point of Northern Caria for blocking military infiltration to interior Caria in the Hellenistic period. There is a very important necropolis around Teke Kale which suggests an association with some nearby settlements, perhaps Thasthara or Parpariotai which are small towns of Amyzon. The rock-cut necropolis also have some monumental tombs around Teke Kale. Two of them are pyramid tombs and eleven are Carian type rock-hewn trough graves. The trough graves are sunk into the outcrops of the bed-rock, which are worked out in Carian type. Especially one of them is the monumental Carian type rock-hewn trough grave which was surrounded by a wall constructed by rectangular blocks, and has rock hewn three-steps at the west side which makes transition to the smoothed front surface resembling a podium. The tomb was canceled by rock-hewn wall beds of the Hellenistic fortress of Teke Kale; for this reason, the masonry of Teke Kale helps us to solve the problem of dating the tomb. A large number of fortification walls in Caria have been assigned to the period of Maussollos. This Maussollo-centric approach was questioned by L. Karlsson, and he suggested that the fortification walls in Caria were built not only in the period of Maussollos, but also built in the third century B.C. The masonry of the fortress of Teke Kale is isodomic ashlar with long stretchers and projected narrow headers, which point out to the third century B.C. Thus I suggested that the tomb which was canceled by rock-hewn wall beds of Teke Kale was built before the construction of the fortress, probably dating to the fourth or early third century B.C.

Keywords: Caria, Amyzon, Teke Kale, Hellenistic Period, Fortress, Fortification Wall, Necropolis, Tomb, Rock-hewn trough grave, Rock Tomb.

* Yrd. Doç. Dr. Suat Ateşlier, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 09010, Aytepe-Aydın/Türkiye.

Özet

Amyzon ile Tralleis arasındaki en yüksek tepe üzerinde yer alan, “Teke Kale” ismiyle anılan iyi korunmuş durumdaki kale Hellenistik Dönemde iç Karia’ya yönelik askeri sızmaları engellemek amacıyla stratejik bir noktada inşa edilmiştir. Teke Kale’nin etrafında, Amyzon’a bağlı iki küçük kasaba olan Thasthara veya Parpariotai gibi yakınlardaki bazı yerleşimler ile ilişki kurulabilecek önemli bir nekropolis bulunmaktadır. Teke Kale etrafındaki kaya nekropolisi bazı anıtsal mezarları da içerir; bunlardan ikisi piramidal yapılı, onbir adedi ise Karia tipi, anakayaya oyulu tekne mezarlardır. Karia tipi tekne mezarlar, anakaya gövdelerinin yeryüzüne çıkmış uzantıları üzerine işlenmişlerdir. Özellikle bu mezarlardan biri, kesme bloklar ile inşa edilmiş bir duvar ile çevrilmiş olup, batı kenarında yer alan üç basamakla geçiş sağlanan, bir podyumu andıran tıraşlanmış anakaya cephe yüzeyine sahiptir. Mezar, Hellenistik “Teke Kale” kalesinin kaya yüzeyine işli duvar yataklarınca iptal edilmiştir; bu nedenle Teke Kale’nin duvar işçiliği, mezarın tarihlenme problemini çözmekte bize yardımcı olacaktır. Karia’daki savunma duvarlarının büyük bir kısmı Maussollos Dönemine verilmektedir. Bu Maussollos merkezci yaklaşım L. Karlsson tarafından sorgulanmış, ve Karia’daki savunma duvarlarının yalnızca Maussollos Döneminde değil, aynı zamanda M.Ö. 3. yüzyılda da inşa edilmiş olduğu düşüncesi önerilmiştir. Teke Kale, M.Ö. 3. yüzyıla işaret eden, uzun yatay bloklar ve duvar yüzeyinden dışarı taşan dar atkı bloklarla inşa edilmiş isodomik duvar örgü sistemine sahiptir; bu nedenle, Teke Kale’ye ait duvar yataklarınca iptal edilmiş olan mezar yapısının kale inşasından önce yapılmış olduğunu, muhtemelen M.Ö. 4. ya da erken 3. yüzyıla tarihlenebileceğini öneriyorum.

Anahtar kelimeler: Karia, Amyzon, Teke Kale, Hellenistik Dönem, Kale, Savunma Duvarı, Nekropolis, Mezar, Ana Kayaya Oyulu Tekne Mezar, Kaya Mezarı.

Kuzey-batı Karia Bölgesinde 2005 yılı Eylül ayında gerçekleştirdiğimiz yüzey araştırmaları, Aydın ili, Koçarlı ilçesine bağlı Çeşmeköy ve Karaağaç köyü sınırında yer alan ve yöre halkının “Tek Asar” ya da “Teke Asarı” olarak isimlendirdiği, ancak arkeoloji dünyasında “Teke Kale” ismi ile anılan Hellenistik Dönem duvar örgü sistemine sahip askeri bir gözlem karakolunun güney-batı yamacınca yer alan 37° 39' 52" 5 kuzey, 27° 45' 52" 7 doğu koordinatlarındaki, khamosorion’lu ve üç tarafı duvarla çevrili, cephesindeki ana kaya kütleli işlenerek podyum üzerinde duruyor izlenimi verilmek istenmiş bir mezar üzerinde yoğunlaşmıştır. Teke Kale, Aydın’ın kuş uçuşu 15 km., Aydın-Zeytinköy-Karacaören köy yolu ile 35 km. güneyinde, stratejik açıdan önemli olan bölgedeki diğer karakolları ve Tralleis ile Amyzon’u görüş açısı içine alan yüksek bir tepe üzerinde, denizden 827 m. yükseklikte yer alır. Tepe, Batı Menteşe Dağları’nın Aydın’ı gören yakasının Subice Dağı adı ile anılan en yüksek noktasında

ve Amyzon'un kuş uçuşu yaklaşık 7 km. kuzeyindedir (Fig. 1). Teke Kale hellenistik gözlem karakolunun tepe üzerindeki ana yapısı, gözlem kulesi ve askeri personelin kaldığı yan yana dizili mekanlardan meydana gelmektedir; ancak tepe yamaçlarında yaptığımız araştırmalarda, ana yapının sürekli genişletildiğini gösteren somut kanıtlar bulunmuştur. Tepenin yamaçlarındaki ana kaya kütleleri üzerinde çok sayıda sur duvarı yatağı ve bu yataklardan devrilmiş sur duvarı blokları görülmüştür; güney-batı yamacın aşağısında ise tepeyi güney-batı yönünden kuzey yönüne doğru çeviren sur duvarının varlığı saptanmıştır (Fig. 19). Sözü ettiğimiz sur duvarı yataklarından biri, araştırma konumuz olan mezarın güneyindeki ana kaya kütlelerini izleyerek gelmekte (Fig. 16) ve mezarın güney-batı köşesi üzerinden geçerek mezar yapısının köşesi üzerinde iki yatak basamağı yaptıktan sonra aşağıya inerek devam etmekte (fig. 3, 14), daha sonra batı yamacı izleyerek kuzeydeki duvar kalıntıları ile buluşmaktadır. Sur duvarı yatağının mezarın köşesini üzerinden geçerek devam etmesi, mezarın sur duvarlarından daha erken olduğunu, dolayısı ile Teke Kale gözlem karakolu inşasından önceki varlığını kanıtlamaktadır (Fig. 2, 3, 14, 16). Ayrıca, sur duvarları sadece araştırma konumuz olan mezarı değil, tepenin yamaçlarına dağılmış çok sayıdaki khamosorion mezarı da içine almaktadır. Bu nedenle aşağıda ele alacağımız Teke Kale sur duvarlarının tarihlenmesi konusu, mezarın yapım tarihi hakkında fikir verebilecek ve Karia Bölgesinde yer alan ana kayaya oyulu (khamosorion) ve kırma çatılı kapağa sahip tekne mezarların tarihlenmesine de yardımcı olabilecektir. Teke Kale üzerinde ve yamaçlarında gerçekleştirdiğimiz yüzey araştırmalarında M.Ö. 4. ve 3. yüzyıla ait siyah firnisli ve tondosu rulet-palmet baskılı çok sayıda seramik parçası görülürken, Roma Çağına ait seramik buluntuya rastlanmamıştır.

Teke Kale, iyi korunmuş sur duvarları ile dikkat çekmektedir (Fig. 2, 18). Tepe üzerinde yer alan ve güneye doğru teraslanarak yayılan ana karakol yapısının kuzey kenarında iki katlı bir kule ve onun önündeki, etrafı portikolu avlunun çevresini saran askeri personel odaları bulunmaktadır; ancak tepenin alt yamaçlarında yapılan araştırmalarda Teke Kale karakolunun sadece tepede yer alan ana yapı ile sınırlı kalmadığı ve tepenin özellikle güney ve batı alt yamaçlarına kadar teraslanarak ve sur duvarları ile çevrilererek yayılım gösterdiği anlaşılmıştır. Söz konusu yayılım sırasında tepenin güney ve batı yamaçlarında yer alan ana kaya yüzeyine oyulu (khamosorion), kırma çatılı kapağa sahip çok sayıda tekne mezar karakolunun sur duvarları içinde kalmıştır.

Teke Kale, 19. yüzyıldan bugüne birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. W.R. Paton ve J.L. Myres, 1893 ve 1894 yıllarında Karia'ya gerçekleştirdikleri araştırma seyahatlerini *Journal of Hellenic Studies* süreli yayınının 1896 ve 1897 sayılarında yayınlamışlardır¹. Teke Kale gözlem karakolunun planını ilk çizen J. L. Myres'dir², ancak J. L. Myres'in çizimi, Teke Kale'nin alt terasının güney-doğu köşesinde yer alan araştırma konumuz olan mezarı kapsamamıştır. W. R. Paton ve J. L. Myres, Teke Kale'nin bir "gözlem-istasyonu" görevi üstlendiğini ve etrafında çok sayıda "Latmos Tipi" olarak adlandırdıkları mezarların yer aldığını belirtirler³. Teke Kale'nin etrafında yer alan diğer mezarlardan iki adedinin küçük ölçekli birer çizimini veren araştırmacılar⁴, çalışmamıza konu olan mezar yapısı ile ilgili herhangi bir bilgi vermemişlerdir.

A.W. McNicoll, Teke Kale'de kullanılan "uzun sıra taşı ve dar atkı taşı" duvar örgü sisteminin⁵ Karia genelinde birçok paraleli olduğunu vurgular⁶.

O.P.L'vov Basirov, 1992'de yalnızca kendisi, 1996 ve 1997'de ise G. Polat ile birlikte Teke Kale'ye gelerek Teke Kale ve etrafındaki mezarları gözlemlemiştir⁷. Teke Kale'yi bir Akhaemenid gözlem karakolu olarak yorumlayan Basirov, Teke Kale'nin etrafındaki mezarların İran'da, Fars'daki mezarlar ile olan benzeliklerini vurgulamıştır. Teke Kale'yi bir Pers garnizonu olarak düşünen Basirov, tepe etrafındaki mezarları da garnizonda görevli askeri personelin mezarları olarak yorumlamaktadır.

R. Marchese, Teke Kale'nin W .R. Paton ve J. L. Myres tarafından "Tower C" olarak adlandırılan gözlem kulesini⁸ M.Ö. geç 5. yüzyıl veya

¹ Paton – Myres 1896a; 1896b; 1897.

² Paton – Myres 1896b, 239, Fig. 13.

³ Paton – Myres 1896b, 238, 257, 259; Paton ve Myres 1897, 54.

⁴ Paton – Myres 1896b, 258, Fig. 35-37, 259, Fig. 38.

⁵ "uzun sıra taşı ve dar atkı taşı" dizilimi ile inşa edilen duvar örgü sistemi bilindiği gibi "isodomik duvar örgüsü" olarak adlandırılır; ancak isodomik duvar örgü sisteminde kullanılan blokların geniş ve kısa bloklardan, dar ve uzun bloklara doğru bir gelişim gösterdiği, buna paralel olarak atkı taşlarının da giderek daraldığı ve sıra taşlarının arasında düzensiz şekilde kullanılırken, "bir sıra taşı ve bir atkı taşı" düzenine doğru gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır.

⁶ McNicoll 1997, 41.

⁷ Basirov 2001, 106-107.

⁸ Paton – Myres 1896b, 240, Fig. 14.

4. yüzyıla tarihler⁹; ancak aşağıda da vurgulayacağımız gibi, bu tarihleme Teke Kale'nin sahip olduğu duvar örgü sistemi için erken bir tarihtir; ayrıca, R. Marchese, A. W. Lawrence'ın 1979'da basılan "Greek Aims in Fortification" adlı kitabına atıfta bulunarak Karia'da "sıra ve atkı taşı" duvar örgü sisteminin M.Ö. 7. ve 6 yüzyıldan M.Ö. 3.- erken 2. yüzyıla değin kullanımının sürdüğünü belirtmiştir¹⁰; ancak, Karia Bölgesinde "sıra ve atkı taşı" duvar örgü sisteminin M.Ö. 7 ve 6. yüzyılda kullanıldığını gösteren hiçbir kanıt bulunmadığı gibi, tahminsel görüşlerin dışında, bugüne kadar M.Ö. 7. yüzyıla ait bir sur duvarı kalıntısı da gözlemlenmemiştir. R. Marchese'nin cümlesinden, Hellenistik Dönemde yoğun olarak kullanıldığını bildiğimiz söz konusu duvar örgü tarzının Karia Bölgesinde M.Ö. 7. yüzyılda varolduğu anlaşılmaktadır. Eldeki veriler ışığında, Kuzey Karia'da, Latmos'un güneyindeki Zeytin Dağ'da görülen "yığma-kırma taş işçiliğine" sahip duvar¹¹ haricinde M.Ö. 6. yüzyıldan daha erkene tarihlenebilecek bir sur duvarı henüz saptanmış değildir¹².

Çalışmamızın konusunu oluşturan mezar yapısı, gnays ana kayanın traşlanması sonucu oluşturulan dikdörtgen planlı bir terasın zemimine açılmış 2.16 x 0.91 m. ölçülerinde bir oyma mezar (khamosorion) teknesi (Fig. 7, 8); mezara ait olduğunu düşündüğümüz ve khamosorion'u kuzey, güney ve doğu kenarlarda çevreleyen 5.96 x 3.50 m. ölçülerinde bir duvar (Fig. 5-7, 9-10) ve henüz mezar ile çağdaş olup olmadığını saptayamadığımız, ancak muhtemelen daha geç bir dönemde yapılmış bir işliğin parçası olması gereken ve oyma mezar teknesinin doğu uzun kenarında başlayarak kuzeyde dışarıya doğru bir çörtten (Fig. 13) ile açılan derin bir kanaldan ibarettir (Fig. 7, 8; Çizim No: 1, 2). Oyma mezarın etrafının kuzey ve güney kısa kenarlarda 50 cm., doğu yöndeki uzun kenarında 60 cm. genişliğindeki tek sıra duvar ile çevrilmiş olması ve mezarın yamaçlarına yayılmış olan aynı yükseklikteki çok sayıda duvar bloğu, khamosorion'un, en az üç yanını çevreleyen yüksek duvarlı bir mezar yapısının içinde yer aldığını göstermektedir (Fig. 5, 6, 9, 10). 62 ve 54 cm. yüksekliklerinde, alternatif olarak yukarı doğru dizilmiş yöresel gnays taşından kesme blokların kullanıldığı mezarın yapı duvarı isodomik tarzda örgüye sahiptir.

⁹ Marchese 1992, 49.

¹⁰ Marchese 1992, 49.

¹¹ Peschlow-Bindokat 1996, 23, Abb. 21.

¹² Harpasa sur duvarlarının Arkaik Döneme ait olduğu yolunda düşünceler bulunsa da, kişisel görüşüm bu surların M.Ö. 4. yüzyılda inşa edilmiş olduğudur.

Mezarın etrafına yayılmış duvar blokları içinde Teke Kale'nin sur duvarlarına ait olanlar, derinlikleri, yükseklikleri ve taş işçilikleri ile mezar yapısının bloklarından kolaylıkla ayırt edilebilmektedir. Mezarın etrafına yayılmış mezara ait duvar blokları içinde mezarın çatı yapısına ait bilgi verebilecek herhangi bir blok bulunmamaktadır. Mezarı çevreleyen duvarlar, mezarın cephesi hariç en azından üç yanının kuşatıldığını göstermektedir; ilk bakışta mezarın bir "aedicula mezar" olabileceği düşüncesi akla geliyor olsa da¹³, bu durumu kanıtlayabilecek herhangi bir veri bulunmamaktadır. Etrafa yayılmış bloklar içinde tonoz yapısını işaret edebilecek işli bir blok bulunmadığı gibi, çatıyı örtebilecek uzunlukta taş blok izine de rastlanmamıştır. Mezarın üst yapısına ait verinin bulunmayışı karşısında üst yapıya ait bir restitüsyon denemesi önermeyi uygun bulmuyoruz; sadece, mezarın etrafında görülen çok sayıdaki profilli pervaza sahip çatı kiremitlerinin varlığı belirtmek ve çatı kiremitlerinin en azından Roma ve Bizans Çağına ait olmadıklarını vurgulamak gerekmektedir. Eğer mezarın üst yapısı hakkında düşünce bazında bir fikir öne sürmek gerekirse, cephesi dışında diğer üç yanı duvarla çevrili mezarın, çatı kiremitleri ile örtülü ahşap bir çatı örgüsüne sahip olabileceği söylenebilir.

Mezar yapısının kuzey kısa kenarı yanına devrilmiş olan, mezara ait bir duvar bloğunun arka yüzeyinde görülen taş ocağından koparma izleri, mezarda kullanılan blokların özgün şekillerinde olduğunu gösteren bir delildir (Fig. 5; Çizim No: 1). Teke Kale çevresinde saptanan, ana kayaya oyulmuş diğer khamosorion mezarların tekne ölçüleri yaklaşık 1.90 x 0.60 m. olduğu halde, anıt mezarın tekne oygusunun 2.16 x 0.91 m. ölçülerinde olması, Teke Kale çevresindeki diğer khamosorion teknelerinden farklılığını ortaya koymaktadır. Khamosorion teknesinin etrafını saran duvarın sadece ilk kademe blokları in situ durumunda iken, aynı ölçülere sahip olan üst sıralara ait blokların zamanla yamaca doğru yuvarlanmış oldukları ve etrafa yayıldıkları gözlenmiştir (Fig. 4, 15, 17). Söz konusu bloklar önümüzdeki yıl yapılacak çalışmalarda yapıdaki orjinal yerlerine yerleştirileceklerdir. Mezar tekne oygusunu örtecek olan 2.70 x 1.14 m. ölçülerindeki kapak taşı ise mezarın hemen altındaki yamaçta bulunmuştur (Fig. 17). Kıрма çatıya sahip kapağın alınlık ve yan cephelerinde kaldırma sırasında kullanılan çıkıntılar mevcuttur.

¹³ Çevik – Varkıranç – Kızıgüt – Gülşen 2003, 231. Fig. 46-51.

Mezar yapısının güney yönüne bakan ve geniş bir manzaraya hakim olan cephesi, üç kademe halinde basamaklandırılmıştır (Fig. 11, 12, 13); basamakların altındaki ana kayanın batı yöne bakan dış cephesi dik olarak traşlanarak 2.36 m. yüksekliğinde düz bir cephe elde edilmiştir (Res.13, 14, 15); böylece mezara cepheden, diğer bir deyişle batı yönden bakıldığında, yüksek bir podyumun üzerinde yükselen üç basamaklı krepise sahip, üzeri kapalı bir anıt mezar elde edilmiş olunuyordu. Mezarların cephelerinin veya etrafının basamaklarla çevrilerek, temsil ettiği yapı özgün halinde podyumlu olsun ya da olmasın, sanki bir podyumun üzerindeymiş gibi yapıyı daha anıtsal gösterme çabaları Anadolu-Akhaemenid, Akhaemenid, Lykia ve Karia mezar mimarlığından tanıdığımız bir özelliktir. Örneğin Güney-Karia'da Kaunos kaya mezarlarının cephelerinde aynı uygulama söz konusudur. Cephesinde yer alan dört adet prostylos sütunundan ayrı olarak, köşelerdeki sütunların gerisine de birer sütun eklenmiş olmasından dolayı peripteros planlı bir tapınağı tasvir ettiği düşünülen Kaunos B1 kaya mezarının cephesinde yer alan basamaklar, köşelerde dik açı yaparak arkaya doğru dönüş yaparlar¹⁴ ve temsil ettiği yapının orijinalinde de olması gereken üç basamaklı stylobate'yi yansıtır; böylece uzaktan bakıldığında dahi yapı bir podyumun üzerinde duruyor izlenimi vermektedir. Kaunos B6¹⁵, B8¹⁶, B10¹⁷, C2¹⁸, C3¹⁹, C12²⁰, C50²¹ kaya mezarlarının cephelerinde işlenilmiş krepis basamakları da mezarların inşa edildiği ana kaya yüzeyinde kullanıma yönelik olmayan, mezarlara cepheden ya da uzak mesafelerden bakıldığında anıtsallığını arttıracak mimari unsurlardır.

Örneğin Limyra beyi Perikles'in anıt mezarının önündeki ana kaya yamaçları üç kademedan oluşan yüksek basamaklar şeklinde işlenerek, kullanıma yönelik olmayan, hatta mezarın yanına gelindiğinde dahi bir hayli zor fark edilen, fakat yamacın altından veya kentten bakıldığında mezarın

¹⁴ Roos 1972, Pl. 23-24.

¹⁵ Roos 1972, Pl. 27-28.

¹⁶ Roos 1972, Pl. 29.

¹⁷ Roos 1972, Pl. 32.

¹⁸ Roos 1972, Pl. 34.

¹⁹ Roos 1972, Pl. 35.

²⁰ Roos 1972, Pl. 36.

²¹ Roos 1972, Pl. 38.

çok yüksek bir podyumun üzerinde yükseliyormuş izlenimi vermesi sağlanmıştır²². Teke Kale anıt mezarının cephesindeki ana kaya yüzeyinin traşlanması ile elde edilen yüksek podyum izlenimi, oyma tekne ile podyum arasındaki ana kayanın kesilmesi sonucu elde edilmiş işlevsel olmayan üç basamakla birleştiğinde, oldukça mütevazî, ancak karşıdan bakıldığında yüksek bir podyumun üzerinde duruyor izlenimi veren bir mezar ortaya çıkmaktadır. Böylece yüksek podyuma sahip mezarlara, yüksek maliyetlerden kaçınılarak ve yerel mezar mimarlığı içinde taklit edilerek, çok uzak noktalardan dahi rahat görünebilme imkanı sağlanmış olunuyordu.

Mezar yapılarını basamaklı ve yüksek bir podyumun üzerinde gösterme çabalarının en önemli örneklerini M.Ö. 6. yüzyılın ortasına ait Sardeis'deki Piramid Mezarda²³; M.Ö. 6. yüzyılın 2. yarısına ait Phokaia'daki Taş Kule Anıt Mezarında²⁴; M.Ö. 529'da defin işlemi gerçekleşen Pasargad'daki Kyros Anıt Mezarında²⁵; Persepolis yakınında Takh-i Rustam adıyla bilinen bitirilmemiş Anıt Mezarda (Kambyses Mezarı?)²⁶; güney-batı İran'daki Gur-i Dukhtar Anıt Mezarında²⁷; M.Ö. 4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen Knidos Aslanlı Mezarda²⁸; muhtemelen M.Ö. 4. yüzyıla ait Aiolis Öküzköy Anıt Mezarında²⁹; M.Ö. 4. yüzyılda inşa edildiği düşünülen, muhtemelen Batı Anadolu ve İran'daki mezarlardan esinlenerek yapılan Atina-Kerameikos mezarlığında yer alan "Pythagoras Mezarında"³⁰ ve kişisel fikrimce Hellenistik Döneme ait olan Alinda Piramid Mezarında³¹ görebiliyoruz³². Herakleia'nın batı yakasında, günümüzde Bafa Gölü'nün

²² Borchhardt 1999, 45. Lev. 16.

²³ Hanfmann 1983, 42, 103; Nylander 1970, 93; Fedak 1990, 33; Ratté 1992, 135-161; Kleiss 1996, 135-140; Dusinger 2003, Fig. 51.

²⁴ Cahil 1984; Cahil 1988, 481-501; Ateşlier 2004, 111-121.

²⁵ Kleiss 1971, 157-162; Von Gall 1979, 271-279; Fedak 1990, 32.

²⁶ Kleiss 1971, 157-162.

²⁷ Von Gall 1979, 277, Taf. 41. 1; Cahill 1988, 491; Kleiss 1996, 137-138, Abb. 1 d, 3.

²⁸ Fedak 1990, 76-78, Fig. 85-89; Lawrence 1996, 147, Fig. 230.

²⁹ Doğer – Gezin 1996, 169-174.

³⁰ Fedak 1990, 36.

³¹ Özkaya – San 2000, 266-267, Çiz. 1-3, Res. 1-4.

³² Alinda'da ayrıca Anadolu podyumlu mezarları içinde önemli bir yere sahip anıtsal bir mezar bulunmaktaydı. Knidos'daki Aslan Mezarı ile karşılaştırılabilecek bir mezar yapısı, tahrip edildiği için günümüzde görülemeyen, çatısı piramidal basamaklı, etrafını Knidos Aslan Mezarında olduğu gibi, kare planlı mezar yapısına yapışık yarım dorik sütunların çevrelediği dorik üst elamanlara

hemen kenarında yer alan ve ana kayanın kesilmesiyle oluşturulmuş ikiz mezar teknesine sahip bir anıt mezarın göle (mezarın yapıldığı dönemde denize) bakan ana kaya cephesinin işlenmesi sonucu, on basamaklı bir podyumun üzerinde yükselen ve denizden bakıldığında anıtsal bir görünüşe sahip olan ilginç bir mezar yapısı ortaya çıkmıştır³³. Söz konusu basamaklar mezara ulaşımı sağlamaktan daha ziyade, mezara anıtsal bir görünüş sağlama çabasını vurgulamaktadır, ayrıca basamakların denize doğru iniyor olması, kullanım amacından çok görünüm amacına yönelik olduğunu göstermektedir.

Teke Kale Anıt Mezarının çekirdeğini oluşturan, ana kaya zeminine oyulmuş mezar teknesinin en yakın örneklerini Alinda³⁴, Herakleia³⁵, Labraunda³⁶, Harpasa, Orthosia ve Bağarcık nekropollerinde görüyoruz. Ayrıca, ana kayaya oyulu mezar teknelerinin İran'da, Fars'da da benzer örnekleri bulunmaktadır³⁷. Orthosia'da, kent surlarının hemen dışında, surların güney-batı ve güney-doğusunda 14 adet ana kaya zeminine oyulu tekne mezar yer almaktadır. Mezar tekneleri kenarlarında kaldırma yuvaları bulunan kırma çatılı kapaklara sahiptir. Bağarcık'ta ana kaya zemimine oyulmuş tekne mezar kullanımı çok yaygındır, ancak tekne kapaklarının büyük çoğunluğu sadece Bağarcığa özgü şekilde iki basamaklı piramid şeklindedir. Bağarcık nekropolünde en dikkat çeken mezar ise, düzgün dikdörtgen kesme blokların yukarıya doğru içe çekilerek yerleştirilmesi ile inşa edilmiş küçük bir piramid yapılı mezardır. Latmos ve Latmos Herakleiası'nda yaklaşık 2400 adet ana kaya zemimine oyulmuş tekne mezar bulunmaktadır³⁸. Ortalama 1.80 m. Uzunluğa ve 40-50 cm. genişliğe sahip olan mezar tekneleri, genellikle gnays bir tabla-kapak veya kırma çatılı bir kapak ile örtülmüşlerdir. Seyrek de olsa, bazı durumlarda, tekne kapağı

---

sahip anıtsal bir mezardır (bkz. Fedak 1990, 78, Fig. 92). Podyumlu anıtsal mezarlara örnek olarak verilebilecek Belevi Anıt Mezarının ise, yeni araştırmalar sonucunda piramidal bir çatıya sahip olmadığı ve üzeri açık bir cellası bulunduğu anlaşılmıştır (bkz. Hoepfner 1993, 111-123; Krinzinger, Ruggendorfer ve Heinz 2001, 143-167; Heinz ve Ruggendorfer 2002, 149-176).

³³ Peschlow 2005, 125, 127.

³⁴ Özkaya – San 2000, 269-270; Özkaya ve San 2001, 184-188, 192, Çiz. 6, 193, Çiz. 7-8, 194, Çiz. 9-10, 195, Çiz. 11-12, 196, Çiz. 13; Özkaya ve San 2002, 249, Fig. 3.

³⁵ Peschlow 1996, 37- 42, Abb. 44-46, 48.

³⁶ Peschlow 1996, 46.

³⁷ Huff 1988, 164-170, Abb. 8-15.

³⁸ Peschlow 2005, 123.

üzerine daha küçük boyutlu iki blok yerleştirilerek, piramidal bir üst yapı meydana getirilmiş ve mezarları anıtsallaştırma yoluna gidilmiştir³⁹.

Teke Kale anıt mezarı ile en yakın bağa sahip olduğunu düşündüğümüz mezar, Küçük Latmos'un önlerindeki ovada, Latmos'un güney nekropolünde yer alan anıtsal bir aile mezarıdır⁴⁰. Büyük bir ana kaya bloğunun işlenmesi sonucu yapılan mezar, üç yetişkin kişi için kullanılmıştır. Mezar sahiplerinden ikisi, çift katlı bir mezara, diğer kişi bu mezarların yanındaki üçüncü mezara defnedilmiştir⁴¹. Ana kayanın işlenmesi ile oluşturulan Latmos aile mezarı ve Teke Kale mezarı arasında, her iki mezarın üzerinde de mimari bir oluşumun bulunuyor olması nedeni ile bir benzerlik kurulabilir. A. Peschlow, Latmos anıt mezarının üst kenarlarında taş yataklarının bulunduğunu ve mezar yapısının mimari olarak şekillendirildiğini belirtmektedir⁴². Aynı durum Teke Kale mezarında da söz konusudur. Tek kişinin defni için düzenlenen Teke Kale mezarının khamosorion teknesinin oyulduğu, traşlanarak düzeltilmiş dikdörtgen ana kaya zemini, mezar üzerinde yükselecek mimari oluşum için hazırlanmıştır. Zeminde, khamosorion'u çevirecek duvarın yatak yuvaları açılmış ve mezara ait mimari oluşumun ilk sıra duvar blokları günümüze kadar koruna gelmiştir. Mezarın etrafına yayılan aynı ölçülerdeki diğer duvar blokları, Teke Kale mezarının üzerinde yer alacak mimari oluşumun varlığını gösterirler. Cephesi dışında üç yanını duvarların çevrelediği mezarın çatı yapısı hakkında herhangi bir verinin bulunmayışı karşısında, yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, etrafa yayılmış profilli çatı kiremitlerini taşıyan ahşap bir çatı örgüsü veya üzeri açık bir mezar yapısı düşünülebilir.

Alinda'da kuzey-doğu, kuzey ve güney nekropollerinde yoğun olarak görülen⁴³ ana kaya zeminine oyulu tekne mezar örnekleri (khamosorion) kırma çatılı kapaklara sahiptir. Alinda tekne mezarlarının kimi örneklerinde, kırma çatılı kapakların üst merkezlerinde dikdörtgen veya elips biçiminde yuvalar bulunmaktadır; bu yuvalara ölen kişinin isminin yazılı olduğu taş veya ahşap mezar stellerinin yerleştirilmiş olması gerekir. Söz konusu

³⁹ Peschlow 2005, 122-123.

⁴⁰ Peschlow 2005, 125.

⁴¹ Peschlow 2005, 125.

⁴² Peschlow 2005, 125.

⁴³ Özkaya – San 2001, 184.

mezar steli yuvalarının benzer örneklerine Herakleia⁴⁴ nekropolünde ve Teke Kale'nin kuzeybatı yamacındaki 7 ve 8 nolu tekne mezarlarında da rastlanmaktadır. Ayrıca, Alinda nekropolünde de benzer örneklerini gördüğümüz, kırma çatılı kapağın üst merkezine yapılmış dikdörtgen planlı ve düz yüzeyli yükseltiler, Teke Kale'nin güney yamacındaki 2 nolu ve batı yamacındaki 9 nolu khamosorion mezarların kapakları üzerinde de görülmektedir. Söz konusu düz yüzeyli yükseltiler muhtemelen ölen kişinin isminin yazılı olduğu taş veya ahşap mezar stellerinin yüzeye oturtulması amaçlı olmalıdır. Kamosorion mezarların ana kapaklarının altında, tekne yuvasının üst kenarının etrafını saran kesme profil, tekne yuvalarını kapatacak ara kapaklar için yapılmıştır. Kuzey Karia bölgesindeki tekne mezarlarda kullanılan ara kapaklar, düşüncemize göre ahşaptan yapılmış olmamalıdır⁴⁵; bulunan örnekler ışığında ara kapakların taştan yapılmış oldukları anlaşılmıştır⁴⁶. Teke Kale'nin batı yamacında yer alan 4 nolu khamosorion mezarın içinde parçalanmış halde bulunan ara kapağın, ve Teke Kale ile Tevlim Kalesi arasında yer alan bölgede, ikiz tekneli bir khamosorion mezarın içinde in situ durumunda korunmuş olan gnays bir ara kapağın da kanıtlandığı gibi, ana kapak ile mezar teknesi arasında kalabilecek boşluğu örten ara kapaklar taştan yapılmaktadır (Fig. 20).

Teke Kale gözlem karakolu güney-batı duvarı yataklarının anıt mezarın köşesi üzerinden geçerek mezarı iptal etmiş olması (Fig. 16, Çizim No: 1), mezarın tarihlenmesine yardımcı olabilecek bir unsurdur. Karia bölgesi genelinde, özellikle Kuzey Karia bölgesinde yoğun olarak karşımıza çıkan ana kaya yüzeyine derinlemesine oyulmuş tekne mezarların (khamosorion) tarihlenmelerine de yardımcı olabilecek veriler elde etmek için Teke Kale sur duvarlarının (Fig. 2, 18) tahmine dayalı olmayan tarihlenmeleri yapılmalıdır. Bu nedenle, sur duvarlarının tarihlenmelerinde öncelikle tarihsel veriler⁴⁷, daha sonra ise taş işçiliği ve kulelerin yapısı dikkate alınmalıdır⁴⁸.

⁴⁴ Peschlow 2005, 123.

⁴⁵ Özkaya – San 2000, 266.

⁴⁶ Özkaya – San 2001, 186; Peschlow 2005, 123.

⁴⁷ Karlsson 1994, 142-144. Örneğin Batı Anadolu'da tarihsel veriler ışığında en iyi tarihlenebilen surlar Ephesos surlarıdır. M.Ö. 286 dolayında Lysimakhos şehrin yeniden kurulumu sırasında surları inşa ettirmiştir. Bu nedenle Ephesos sur duvarı işçiliği diğer merkezlerin duvar işçiliği ile karşılaştırılması açısından bir veri noktası olarak kullanılabilir.

⁴⁸ Karlsson 1994, 142-143.

Kuzey-Karia bölgesinde yer alan sur duvarları içinde Teke Kale gözlem karakolu sur duvarı işçiliği ile karşılaştırılabilecek en yakın örnek Alinda yukarı akropol doğu ve aşağı akropol güney-batı sur duvarlarıdır⁴⁹. Gerek alçak ve uzun sıra bloklarının kullanımı, gerekse sıra blokları arasında düzenli olarak yer alan dar-dikdörtgen atkı taşlarının dışarı doğru taşmaları, her iki duvar yapısının ortak özellikleridir. Ancak, bu noktada aydınlatılması gereken nokta, Alinda'ya sürgün edilen Karia kraliçesi Ada'nın (1. Dönem: M.Ö. 344-341; 2. Dönem: M.Ö. 334-323'den önce), M.Ö. 334'de Büyük İskender'in bölgeye geldiği sırada veya daha önce Alinda'da sur duvarı inşa ettirip ettirmediği sorusudur. Arrianus'un "Karia'nın en güçlü yerlerinden biri" şeklindeki açıklaması⁵⁰ bizce yanlış olarak, Büyük İskender'in bölgeye ulaştığı sırada kentin tamamının surlarla çevrili olduğu ve dolayısı ile Alinda sur duvarlarının tamamının Ada'nın Alinda'ya sürgün edildiği M.Ö. 341 yılından hemen sonra inşa edilmeye başlandığı düşüncesine neden olmaktadır⁵¹. Arrianus'un açıklamasında Alinda'nın tamamen surlarla çevrili olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır. Arrianus, Alinda'nın doğal olarak korunaklı bir yer olduğunu vurgulamaktadır. A. W. Lawrence, Alinda surlarının hiçbir zaman tamamlanmadığını ve Büyük İskender bölgeye ulaştığında Ada'nın ikinci akropol olarak belirtilen yukarı akropolde ikamet etmekte olabileceğini vurgular⁵². Nitekim, McNicoll Alinda surlarının⁵³ kentin çevresini tamamen kuşatmadığını belirtmektedir⁵⁴. Ayrıca, McNicoll'un da vurguladığı gibi, A. Laumonier'in M.Ö. 3. yüzyılın sonuna ait bir onur yazıtında ismi geçen, 5. Philip'in bölgedeki yöneticilerinden Olympikhos'un Alinda'da ikamet ettiğini belirtmesi⁵⁵ ve bu düşüncenin F. W. Walbank tarafından da kabul edilmesi⁵⁶ sonucunda A. W. McNicoll, Alinda surlarının aşağı akropolde kalan bitirilmemiş kısmının M.Ö. 3. yüzyılın sonlarında Olympikhos tarafından inşa

⁴⁹ McNicoll 1997, 27, Pl. 8; 29, Pl. 9

⁵⁰ Arrianus Anabasis, 1. 23. 8.

⁵¹ Özkaya – San 2003, 236.

⁵² Lawrence 1979, 139.

⁵³ Özkaya 2001, 465'de surların Alinda'nın çevresini tamamen kuşattığı belirtilmektedir, ancak McNicoll'ün verdiği plandan da (McNicoll 1997, 27, Fig. 3.) anlaşılacağı üzere surlar kentin doğu kısmını çevirmemektedir.

⁵⁴ McNicoll 1997, 26.

⁵⁵ Laumonier 1934, 291-298.

⁵⁶ Walbank 1942, 8-13.

ettirilmiş olabileceği üzerinde durur⁵⁷. Teke Kale duvar işçiliği yakın benzerlik içinde olan Alinda yukarı akropol doğu ve aşağı akropol güney-batı sur duvar işçiliğinin⁵⁸ M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına ait olamayacağını düşünüyoruz. Bu duruma kanıt olarak Amyzon Artemis Kutsal Alanı teras duvarı işçiliğini⁵⁹ gösterebiliriz. Kuzey Karia'da, inşa tarihi arkeolojik gerçeklere dayanarak saptanabilen Amyzon Artemis Kutsal Alanı teras duvarı Karia satrapı Idrieus Döneminde (M.Ö. 351-344) veya hemen önce inşa edilmiş olmalıdır. M. Ortaç'ın 2001 yılında Bochum Ruhr-Universität'da tamamladığı doktora çalışmasında ortaya konan⁶⁰, Amyzon Artemis Kutsal Alanı propylon'unun Karia satrapı Idrieus (M.Ö. 351-344) tarafından yaptırıldığını kanıtlayan bir archidrav yazıtının⁶¹ varlığı, Amyzon Artemis Kutsal Alanı teras duvarının tarihlenmesine yardımcı olmaktadır. Propylon'un üzerinde bulunduğu Kutsal Alan teras duvarının inşasından daha sonra yapılmış olması gerektiği düşünülürse, Kutsal Alan teras duvarının M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısında, muhtemelen 2. çeyreğinde inşa edildiği anlaşılmaktadır⁶². Hafif bosajlı blokların kullanıldığı isodomik örgü tarzında inşa edilen duvarlarda belli bir sıra gözetmeksizin kullanılan atkı taşları Alinda ve Teke Kale'de olduğu gibi dar-dikdörtgen biçimli olmayıp, farklı ölçülerdeki dikdörtgen bloklardan meydana gelmişlerdir. Oysa, yukarıda belirtildiği gibi Alinda ve Teke Kale duvarlarında dar-dikdörtgen biçimli atkı taşları belli bir sıra dahilinde dizilmişler, kullanılan sıra taşları alçak ve Amyzon duvarına oranla çok daha uzun bloklardan meydana gelmiştir. Amyzon teras duvarında kullanılan sıra blokları zaman zaman dar-dikdörtgen biçim almışlar ve bu yapıları ile Alinda (güney-batı)⁶³ ve Teke Kale duvarlarından (Fig. 18-19) daha çok Priene sur duvarlarına⁶⁴ benzemektedirler. Bu veriler ışığında Teke Kale gözlem karakolu duvar örgü

⁵⁷ McNicoll 1997, 26 ve aynı sayfada dipnot 66.

⁵⁸ Alinda sur duvar örgüsü için bkz. McNicoll 1997, 27, Pl. 8; 29, Pl. 9.

⁵⁹ Robert 1983, 81, Fig. 79-80. Ayrıca bkz. Tırpan 1999, Res. 1-3.

⁶⁰ Ortaç 2001, 11-13.

⁶¹ Robert 1983, 94, Fig. 1.

⁶² Amyzon teras duvarı hakkındaki gözlemlerini belirten A.A. Tırpan, "duvar örgü sisteminde kullanılan ince yonu boşajlı taşların M.Ö.4. yüzyıl içinde yaygınlaştığını, ve bu yüzyıl sonlarına doğru gelişimini tamamladığını ve Priene surlarının duvar örgü sisteminin bazı kısımlarda Amyzon duvarları örgüsüne çok benzediğini" vurgular. Bkz. Tırpan 1999, 461.

⁶³ McNicoll 1997, 27, Pl. 8; 29, Pl. 9.

⁶⁴ Karlsson 1994, 146, Fig. 3.

sistemini M.Ö. 4. yüzyıldan daha geç bir tarihe, yüzeyde yoğun olarak görülen seramiklerin de yardımı ile M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmek daha doğru olacaktır.

Mezarın güney-batı ucunda yer aldığı Teke Kale gözlem karakolunun duvar işçiliğinde pseudo-isodomik tarzda duvar örgüsü kullanılmıştır (Fig. 18). Uzun kesme blokların kenar birleşim yüzlerine yerleştirilmiş dar-dikdörtgen atkı bloklar Hellenistik Dönem duvar işçiliğini yansıtmaktadır. Amyzon Artemis Kutsal Alanı teras duvarı örneği ile karşılaştırıldığında, Teke Kale sur duvarlarında, gerek duvar sıralarında kullanılan blokların dar ve uzun yapıda olmaları, gerekse duvar yüzeyinden dışarı doğru taşıdığı gözlenen atkı bloklarının genellikle dar ve yüksek dikdörtgen biçimde olmaları (Fig. 18), duvarların M.Ö. 3. yüzyıl içinde inşa edilmiş olabileceğini göstermektedir.

Bölgede gerçekleşen tarihsel olaylar Gözlem karakolunun inşası için önerdiğimiz M.Ö. 3. yüzyıl tarihi ile uyum göstermektedir. Antigonos Monophthalmos M.Ö. 313'de Karia'yı hakimiyeti altına alır ve iki yıl sonra Küçük Asia'nın hakimi olur⁶⁵; M.Ö. 309/8'de Ptolemaios'un Halikarnasos'u yeniden ele geçirme teşebbüsleri başarıya ulaşmazken⁶⁶, Karia Bölgesinin bu yıllarda İskender'in generallerinden Antipater'in oğlu Kassander'in (M.Ö. 306-297) hakimiyeti altına girdiği görülmektedir. M.Ö. 3. yüzyılın başlarında Karia'nın büyük bölümünü egemenliği altına alan, Kassander'in kardeşi Makedonyalı general Pleistarkhos⁶⁷ Latmos Herakleia'sını hüküm sürdüğü toprakların başkenti yapar⁶⁸; ayrıca Pleistarkhos'un bu dönemde Hyllarima surlarını inşa ettirdiği de bilinmektedir⁶⁹. Kısa süren bu gelişmenin ardından M.Ö. 299 ya da 295'de bölgenin hakimiyeti Demetrios Poliorketes'e (M.Ö. 306-285) geçer; ancak bu hakimiyet de fazla devam etmemiş, ve Demetrios Poliorketes bir yıl sonra M.Ö. 284 yılında ölmüştür. Tarihsel gelişmeler Karia prensesi Ada (1. hakimiyet evresi M.Ö. 344-341; 2. hakimiyet evresi M.Ö. 334-323'den önce) ile Demetrios Poliorketes arasındaki dönemde Karia hakimiyetinin defalarca el değiştirdiğini ve

⁶⁵ Diodorus Siculus 19. 75. 3-5.

⁶⁶ Plutarkhos Demostenes 7. 3; Karlsson 1994, 149.

⁶⁷ Peschlow 2005, 109.

⁶⁸ Karlsson 1994, 149; Peschlow 2005, 109.

⁶⁹ Brun 1994, 193-204.

Diadokh'ların bir kaçının bölge hakimiyeti için mücadele ettiğini göstermektedir. L. Karlsson'a göre, Karia'daki gözlem kalelerinin ve kentlerin sur duvarlarının büyük bir kısmını Diadokhlar inşa ettirmiştir⁷⁰. Savunma sistemleri üzerine çalışan bilim adamlarının genelde M.Ö. 300'lere tarihlediği Latmos Herakleia'sı surları⁷¹, G. Bean ve J. M. Cook tarafından 1957'deki yayınlarında Maussollos Dönemine (M.Ö. 377-353) verilmiştir⁷²; L. Karlsson'a göre, Karia'daki savunma sistemlerinin çoğunu "Maussollos Merkezli" bir görüş ile Maussollos ve ardılları dönemine vermek gerçekleri yansıtmamaktadır⁷³, çünkü söz konusu savunma sistemlerinin çoğu M.Ö. 4. yüzyılın sonu ve M.Ö. 3. yüzyılın başlarında Karia'da hüküm süren Diadokhlar tarafından inşa ettirilmiş olmalıdır. Teke Kale'nin ve çalışma alanımızda yer alan diğer beş kalenin yanı sıra, Kuzey Karia bölgesinde yer alan çok sayıdaki benzer kalenin duvar örgü sistemleri ve tarihsel olaylar, M.Ö. 3. yüzyıldaki bu karışık dönem içinde Karia'nın küçük ve büyük kalelerle donandığını göstermektedir. Tralleis ve Alinda'dan Amyzon'a ve oradan Herakleia'ya ulaşımı sağlayan ana yolların⁷⁴ birleşim noktasında yer alan Teke Kale'nin de bu dönemin inşa faaliyetlerinden biri olması gerekir; ancak Teke Kale'nin güney-batı yamaçlarının altında saptığımız sur duvarları Teke Kale'nin sınırları konusunda bizi daha kapsamlı düşünmeye itmiştir. Teke Kale, bir kuleye sahip ana kalenin yamaçlara genişlemesi sonucu yayılmış büyük bir askeri garnizon mudur? Yoksa, aşağı yamaçta yer alan bir yerleşimin üzerine inşa edilmiş askeri bir karakol mudur? Teke Kale'nin yamaçlarında yer alan çok sayıdaki khamosorion mezar, genişleyen sur duvarlarının içinde kalmıştır; dolayısı ile sur duvarlarından daha erken bir tarihte yapılmış olmaları gerekmektedir.

Aşağı terasının (güney teras) dışında, güney-batı ucundaki ana kaya kütesinin üzerindeki sur duvarı yataklarının anıt mezarın köşesinden geçerek mezarı iptal ettiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde, sur duvarlarının içinde kalmış olan ve şu ana kadar on iki tanesi saptanabilmiş khamosorion mezarların varlığının yanı sıra, basamaklı podyuma sahip iki adet anıt mezar, ve ana kayaya oyularak yapılmış ikiz mezar teknesine sahip, cephesi köşe

⁷⁰ Karlsson 1994, 149.

⁷¹ Karlsson 1994, 149.

⁷² Bean – Cook 1957, 138-140.

⁷³ Karlsson 1994, 149.

⁷⁴ Reger 1999, 78.

noktalarında dik aç yapılarak dönüş yapan ve yukarıya doğru daralarak mezar teknelerinin yer aldığı ana kaya düzleminde son bulan beş basamaklı bir piramidal podyuma sahip anıt mezarın varlığı da dikkate değerdir. Sardeis, Phokaia ve Pasargad'daki benzer örnekleri gibi ilginç bir şekilde beş adet basamağa sahip olan piramidal bir podyumun üzerinde yükselen ancak ana kayaya işlenmesinden ötürü, Phokaia örneği ile birlikte benzeri bulunmayan bu anıt mezar üzerine yayın çalışması da devam etmektedir.

Teke Kale'ye en yakın yerleşim merkezi Amyzon'dur. Teke Kale'nin yaklaşık 7 km. güneyinde yer alan Amyzon'da Batı Anadolu'ya göç etmiş yerleşik Pers ailelerinin varlığı bilinmektedir. M.Ö. 6. yüzyılın 2. yarısından Büyük İskender'in M.Ö. 334'de Granikos Savaşında Daskyleion ve Sardeis satraplıkları birleşik ordusunu yendiği⁷⁵ tarihe kadar İran'dan özellikle Batı Anadolu'ya, gerek bağlı olduğu imparatorluğa hizmet amaçlı, gerekse yerleşim amaçlı yoğun bir göç yaşanmıştır⁷⁶. Anadolu'nun verimli topraklarına yerleşen kimi Pers asillerinin çiftlikler kurdukları da bilinmektedir. Antik metinlerde söz konusu göçe işaret eden veriler bulunmaktadır. Önemli veriler arasında, Plutarkhos'un yaklaşık M.Ö. 475'de Lydia'da yerleşik Persler'den söz etmesi⁷⁷ ve Xenophon'un, Kaikos ovasında oturan Pers asili Asidates'in M.Ö. 399'da, kalın kerpiç duvarlar ile korunaklı hale getirilmiş bir çiftlik-saray yapısında ikamet ettiğinden söz etmesi⁷⁸ sayılabilir. Batı Anadolu'da yerleşik İranlıların Hellenistik ve Roma Döneminde de isimlerini koruyarak varlıklarını sürdürdükleri ele geçen epigrafik kanıtlardan anlaşılmaktadır. Amyzon'da bulunan ve M.Ö. 332'ye tarihlenen⁷⁹ bir yazıtta "Ariaramnes⁸⁰ oğlu Bagadates'in" yurttaşlık hakkı elde ettiği ve Artemis Tapınağının "neokoros'u" ünvanını kazandığı belirtilmektedir⁸¹. Antiokhos III'ün hükümdarlığı sırasında da⁸² aynı aileden diğer bir Ariaramnes'in "neokoros" olması, Amyzon'da yerleşik ve bölgede

⁷⁵ Arrianus, Anabasis, 1. 13. 1-1. 16. 7.

⁷⁶ Sekunda 1985, 7-29; Sekunda 1988, 175-196; Sekunda 1991, 83-143.

⁷⁷ Plutarkhos Vitai. Kimon, 9. 2-4

⁷⁸ Xenophon, Anabasis, 7. 8. 9-23.

⁷⁹ Briant 2002, 844.

⁸⁰ Ariaramnes ailesi üyesi olabilecek bu ismi taşıyan diğer Pers soyluları için bkz. Balcer 1984, 64-65, 110, 136, 247.

⁸¹ Robert 1983, 113-118; Cook 1983, 177; Sekunda 1991, 93; Briant 2002, 844.

⁸² Antiokhos III'ün Amyzon ile olan ilişkileri için bkz. Cohen 1995, 246-247.

sözü geçen bir Pers ailesinin varlığını en azından Hellenistik Döneme kadar sürdürdüğünü kanıtlamaktadır⁸³. Tralleis için de aynı durum söz konusudur. Sardeis satrapı Tissaphernes'in Menderes vadisinde bir "oikos'unun" bulunması⁸⁴, ve Spartalı general Agesilaos tarafından "oikos'unun" yağmalanmasından korkması⁸⁵; M.Ö.397'de Spartalı general Derkyllidas'ın Batı Anadolu seferi sırasında Tissaphernes ve Pharnabazos'un Kuzey Karia'ya gelerek, stratejik noktalara askeri kuvvet yerleştirmeleri⁸⁶; Derkyllidas ile yapılan mütakere sonucu Pers ordusunun Tralleis'e çekilmesi⁸⁷ ve Genç Kyros'un ağabeyi II. Artaxerxes üzerine gerçekleştirdiği askeri sefer sırasında, generalleri Xenias ve Pasion'un karılarını ve çocuklarını Tralleis'de koruma altında tutması⁸⁸, Kuzey Karia bölgesinin bir satraplık merkezi olmasa da, askeri açıdan Persler'in önemli bir merkezi olduğunu göstermektedir. Epikrafik kanıtlar ışığında, Hellenistik Dönemde Tralleis'de yerleşik olduğu anlaşılan iki İran'lı'nın ismi saptanmıştır; bunlardan ilki, Mandanas isimli bir kadındır⁸⁹, diğeri ise, Argantabatos oğlu Blostos'dur⁹⁰.

Amyzon'a bağlı iki kasaba olduğu anlaşılan Thasthara⁹¹ ve Parpariotai'in⁹² M.Ö. 450'lerde Atina vergi listelerinde isimlerinin geçmesi, Amyzon Artemis Kutsal Alanında M.Ö. 6. yüzyılın ortalarına ait bir mimari terrakotta parçasının ve Milet'te yakın benzerleri olan çok sayıda terrakotta heykelciklerin bulunmuş olması⁹³, bölgedeki yerleşimin en azından Arkaik Döneme kadar uzandığını göstermektedir.

Teke Kale yamaçlarındaki nekropolün, Amyzon'a yaklaşık 7 km. mesafede olması, bu mezarların Amyzon'a bağlı, ancak yerleri henüz saptanamamış Thasthara veya Parpariotai yerleşimlerine ait olabileceği fikrini

⁸³ Sekunda 1991, 93.

⁸⁴ Xenophon, Hellenika, 3. 2. 12; 3. 4. 12.

⁸⁵ Xenophon, Agesilaos, 1. 15; Xenophon, Hellenika, 3. 2. 12; 3. 4. 12.

⁸⁶ Xenophon, Hellenika, 3. 2. 14.

⁸⁷ Xenophon, Hellenika, 3. 2. 19.

⁸⁸ Xenophon, Anabasis, 1. 4. 8.

⁸⁹ Sekunda 1991, 93.

⁹⁰ Sekunda 1991, 93.

⁹¹ Meritt – Wade – McGregor 1939, 280; Marchese 1976, 80; Zgusta 1984, 183.

⁹² Meritt – Wade – McGregor 1939, 368; Marchese 1976, 80; Zgusta 1984, 471.

⁹³ Robert 1983, 64, Fig. 35.

akla getirmektedir. Ancak, söz konusu nekropol alanının Amyzon vatandaşları yerli veya Pers asıllı çiftlik sahiplerine ait olabileceği de yadsınmamalıdır.

Tarihsel olaylar ve duvar örgü sistemime dayanarak yaklaşık M.Ö. 4. yüzyılın sonu ve M.Ö. 3. yüzyılın başlarında Karia'da hüküm süren Diadokhlar ve ardılları dönemine tarihlediğimiz Teke Kale askeri gözlem karakolunun inşasından önce Teke Kale'nin yamaçlarında yer alan bir kaya nekropolünden söz etmek mümkündür. Çalışmamıza konu olan anıt mezarın M.Ö. 4. yüzyıl içinde, ancak Diadokhlar öncesi dönemde inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Mezar yapısının cephesinin açık olduğu ve diğer üç kenarının duvar ile çevrildiği anlaşılmaktadır. Mezarın çevresine yayılmış olan taş bloklar içinde tonozla işaret edebilecek işli bir bloğun görülmemesi yanında çatıyı kapatabilecek boyutta hatıl taş blokların da bulunmayışı, mezarın üst yapısına ait bir restitüsyon denemesi önerimizi engellemektedir. Ancak mezarın etrafında görülen, dik profilli ve pervazlarının kenarı su yolu için yuvarlatılmış çatı kiremitlerinin varlığını belirtmek gerekir. Eğer mezarın üst yapısı hakkında düşünce bazında bir öneri yapmak gerekirse, cephesi dışında diğer üç yanı duvarla çevrili mezarın çatı kiremitleri ile örtülü ahşap bir çatı örgüsüne sahip olabileceği söylenebilir.

Antik Kaynaklar

Diodorus Siculus. Bibliotheka Historika.

Flavius Arrianus, Anabasis.

Plutarkhos, Vitai. Demostemes.

Plutarkhos, Vitai. Kimon.

Xenophon, Agasilaos.

Xenophon, Hellenika.

Xenophon, Anabasis.

Kaynakça

- Ateşlier 2004 Ateşlier, S., "Phokaia'daki Taş Kule Anıt Mezarının Üst Yapısına ait Gözlemler", OLBA 9, 111-121.
- Balcer 1993 Balcer, J.M., A Prosopographical Study of the Ancient Persians Royal and Noble C. 550-450, Lewiston.
- Basirov 2001 Basirov, O. P. L'vov., "Achaemenid Funerary Practices in Western Asia Minor", in: T. Bakır (Ed.), Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period, Bandırma 15-18 August, 1997, Achaemenid Anatolia, Pihans 92, Nederland Institut voor het Nabije Oosten, 101-107.
- Bean – Cook 1957 Bean, G. – J. M. Cook., "The Carian Coast III", The Annual of the British School at Athens 52, 58-146.
- Borchhardt 1999 Borchhardt, J., Limyra. Zemuri Taşları, İstanbul.
- Briant 2002 Briant, P., From Cyrus to Alexander. A History of the Persian Empire, Winona Lake, Indiana, Eisenbruns.
- Brun 1994 Brun, P., "Les Fortifications D'Hyllarima, Philon de Byzance et Pleistarchos", Revue des Études Anciennes 96, Fortifications Et Défense Du Territoire En Asie Mineure Occidentale Et Méridionale, Istanbul 20-27 mai 1993, P. Debord et R. Descat (Ed.), Annales De L'Université De Bordeaux III, 193-204.
- Cahill 1988 Cahill, N., "Taş Kule: A Persian-Period Tomb near Phokaia", American Journal of Archaeology 92, 481-501.
- Cohen 1995 Cohen, M. G., The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor, Berkeley.
- Cook 1983 Cook, J. M., The Persian Empire, London.
- Çevik – Varkıvañç – Kızıgut – Gülşen 2003 Çevik, N. – B. Varkıvañç – İ. Kızıgut – F. F. Gülşen, "A Settlement in Lycia Darıözü/Kastabara", ADALYA 6, 189-232.
- Doğer – Gezgin 1996 Doğer, E. – İ. Gezgin., "Aiolis'de Bir Anıt", Arkeoloji Dergisi IV, 169-174.

- Dusinberre 2003   Dusinberre, Elspeth, R. M., *Aspects of Empire in Achaemenid Sardis*.
- Fedak 1990   Fedak, J., *Monumental Tombs of the Hellenistic Age: A Study of Selected Tombs from the Pre-Classical to the Early Imperial Era*. Toronto.
- Hanfmann 1983   Hanfmann, G. M. A., *Sardis From Prehistoric to Roman Times*. Cambridge Mass.
- Heinz – Ruggendorfer 2002
Heinz, R. – P. Ruggendorfer., “Forschungen am Mausoleum von Belevi”, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 71, 149-176.
- Hoepfner 1993   Hoepfner, W., “Zum Mausoleum von Belevi”, *Archäologischer Anzeiger*, 111-123.
- Huff 1988   Huff, D., “Zum Problem Zoroastrischer Grabanlagen in Fars, I. Gräber”, *Archäologische Mitteilungen aus Iran* 21, 145-176.
- Kleiss 1971   Kleiss, W., “Der Takh-i Rustam bei Persepolis und das Kyros-Grab in Pasargadae”, *Archäologischer Anzeiger*, 157-162.
- Kleiss 1996   Kleiss, W., “Bemerkungen zum Pyramid Tomb in Sardes”, *Istanbuler Mitteilungen* 46, 135-140.
- Krinzinger – Ruggendorfer – Heinz 2001
Krinzinger, F. – P. Ruggendorfer – R. Heinz, “Das Mausoleum von Belevi”, *Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse*, 136. Jahrgang, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 143-167.
- Larsson 1994   Larsson, K., “Thoughts About Fortifications in Caria From Maussollos to Demetrios Poliorketes”, *Revue des Études Anciennes* 96, *Fortifications Et Défense Du Territoire En Asie Mineure Occidentale Et Méridionale*, Istanbul 20-27 mai 1993, P. Debord et R. Descat (Ed.), *Annales De L'Université De Bordeaux III*, 141-153.
- Laumonier 1934   Laumonier, A., “Inscriptions de Carie”, *Bulletin de correspondance hellénique* 58, 291-380.
- Lawrence 1979   Lawrence, A. W., *Greek Aims in Fortification*, Oxford.
- Lawrence 1996   Lawrence, A. W., *Greek Architecture*, Fifth Edition, New Haven and London.
- Marchese 1976   Marchese, R. T., *A History of Urban Organization in the Lower Maeander River Valley: Regional Settlement Patterns to the Second Century A.D.*, Ph. D.
- Marchese 1992   Marchese, R. T., “Ancient Remains in Caria: The Watchtower at Arpas”, *Anatolian Studies* 42, 47-51.
- Meritt – Wade – McGregor 1939
Meritt, B. D. – H. T. Wade Gery – M.F. McGregor, *The Athenian Tribute Lists* 1, Cambridge, Mass.

- Nylander 1970 Nylander, C., *Ionians in Pasargadae*, Uppsala.
- Ortaç 2001 Ortaç, M., *Die hellenistischen und römischen Propyla in Kleinasien*, Diss. Ruhr-Universität Bochum.
- Özkaya 2001 Özkaya, V., "Alinda Antik Dokusu ve Anıtsal Gömütleriyle İç Karia Bölgesinde Bir Kent", Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları. Kayseri, 463-478.
- Özkaya – San 2000 Özkaya, V. – O. San., "Alinda Nekropolü I", 17. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt, 24-28 Mayıs 1999, Ankara, 263-276.
- Özkaya – San 2001 Özkaya, V. – O. San., "Alinda Nekropolü II", 18. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt, 22-26 Mayıs 2000, Ankara, 181-194.
- Özkaya – San 2002 Özkaya, V. – O. San., "Alinda and Amyzon, Two Ancient Cities in Caria", 19. Araştırma Sonuçları Toplantısı, I. cilt, 28 Mayıs-01 Haziran 2001, Ankara, 237-254.
- Özkaya – San 2003 Özkaya, V. – O. San., "Alinda 2001 Araştırmaları", 20. Araştırma Sonuçları Toplantısı, I. Cilt, 27-31 Mayıs 2002, Ankara, 235-248.
- Paton – Myres 1896a Paton, W. R. – J. L. Myres., "Karian Sites and Inscriptions.-Part I", *Journal of Hellenic Studies* 166, 188-236.
- Paton – Myres 1896b Paton, W. R. – J. L. Myres., "Karian Sites and Inscriptions.- Part II", *Journal of Hellenic Studies* 16, 237-271.
- Paton – Myres 1897 Paton, W. R. – J. L. Myres., "Researches in Karia", *Journal of Hellenic Studies* 17, 38-54.
- Peschlow 1996 Peschlow, A., *Der Latmos*, Mainz am Rhein, Philipp von Zabern.
- Peschlow 2005 Peschlow, A., *Latmos'ta Bir Karia Kenti. Herakleia. Şehir ve Çevresi*, İstanbul.
- Ratte 1992 Ratte, C. J., "The Pyramid Tomb at Sardis", *Istanbul Mitteilungen* 42, 135-161.
- Reger 1999 Reger, G., "The Relations Between Rhodes and Caria from 246 to 167 B.C.", in: *Hellenistic Rhodes: Politics, Culture and Society*, *Studies in Hellenistic Civilization*, V. Gabrielsen, P. Bilde, T. Engberg-Pedersen, L. Hannestad and J. Zahle (Ed.), 76-97.
- Robert – Robert 1983 Robert, L. – J. Robert, *Fouilles d'Amyzon en Carie I*, Exploration, histoire, monnaies et inscriptions, Paris.
- Roos 1972 Roos, P., *The Rock-Tombs of Caunus I, The Architecture*. Göteborg, Paul Åströms Förlag.
- Sekunda 1985 Sekunda, N. V., "Achaemenid Colonization in Lydia", *Revue des Études Anciennes* 87, 1985, 7-30.
- Sekunda 1988 Sekunda, N. V., "Persian Settlement in Hellespontine Phrygia", *Achaemenid History* 3, 175-196.
- Sekunda 1991 Sekunda, N. V., "Achaemenid Settlement in Caria, Lycia and Greater Phrygia", *Achaemenid History* 6, 83-143.

- Tırpan 1999 Tırpan, A. A., "Karya'da Bazı Dağ Kentleri. Amyzon, Hydeia, Kindya, Kildara", Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, 5-7 Haziran 1996, 459-475.
- Von Gall 1979 Von Gall, H., "Bemerkungen zum Kyrosgrab in Pasargadae und zu verwandten Denkmälern", *Archaeologische Mitteilungen aus Iran* 12, 271-279.
- Walbank 1942 Walbank, F. W., "Olympichus of Alinda and the Carian Expedition of Antigonos Doso", *The Journal of Hellenic Studies* 62, 8-13.
- Zgusta 1984 Zgusta, L., *Kleinasitische Ortsnamen*. Heidelberg.

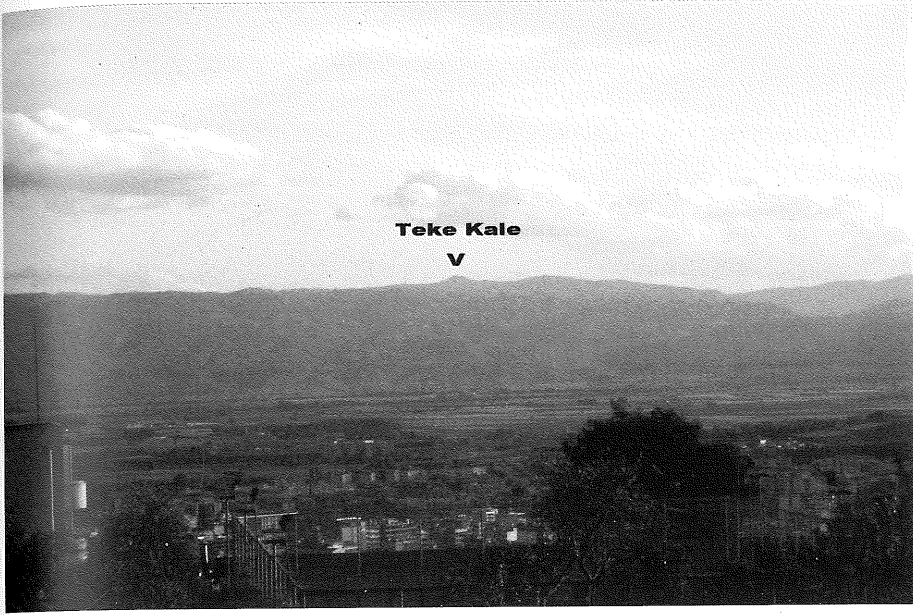

Fig. 1 Teke Kale'ye Aydın, Aytepe'den bakış.

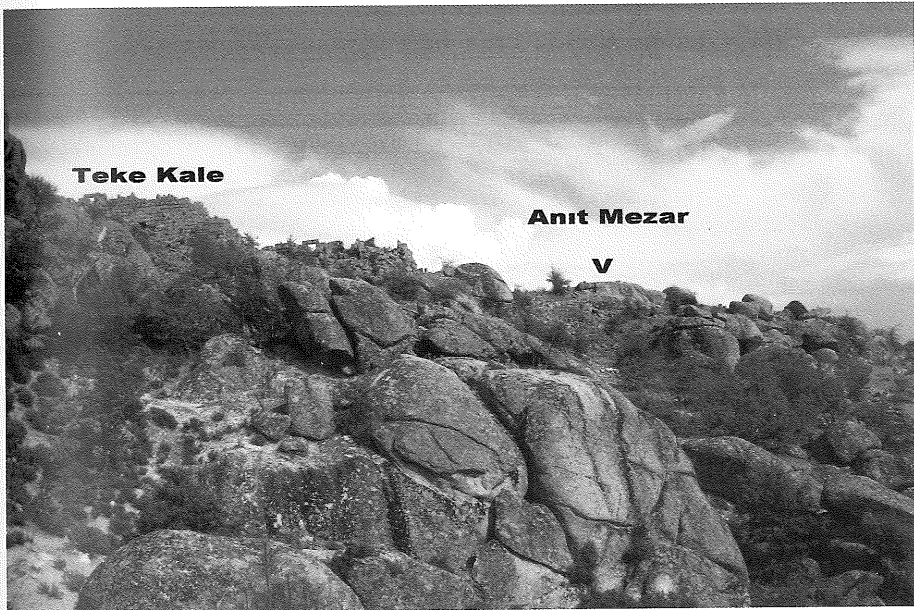

Fig. 2 Teke Kale ve Anıt Mezara kuzeybatıdan bakış.

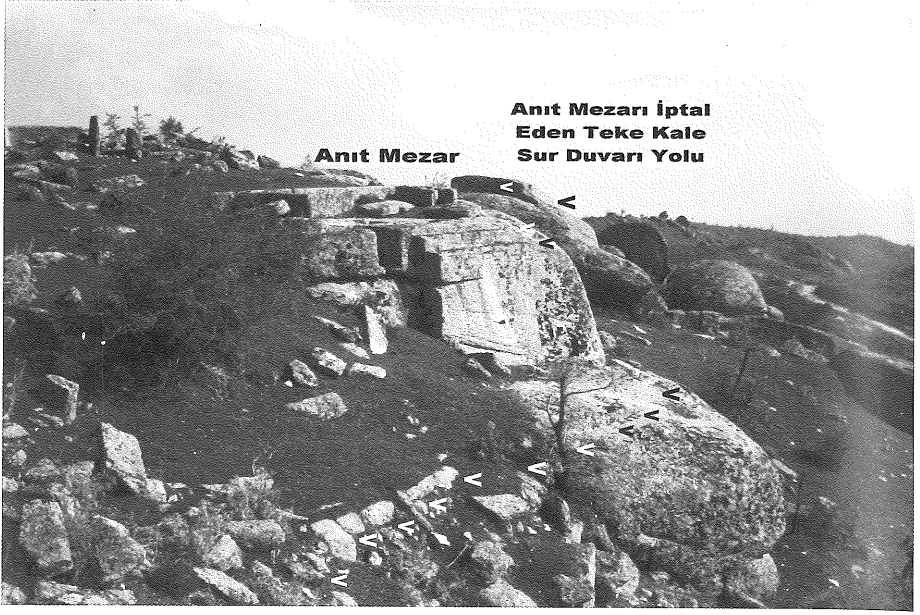

Fig. 3 Anıt Mezara kuzey-batıdan bakış.

Latmos

Fig. 4
Anıt Mezara kuzeyden genel bakış;
arka planda Latmos Dağı.

Fig. 5 Anıt Mezara kuzeyden bakış.

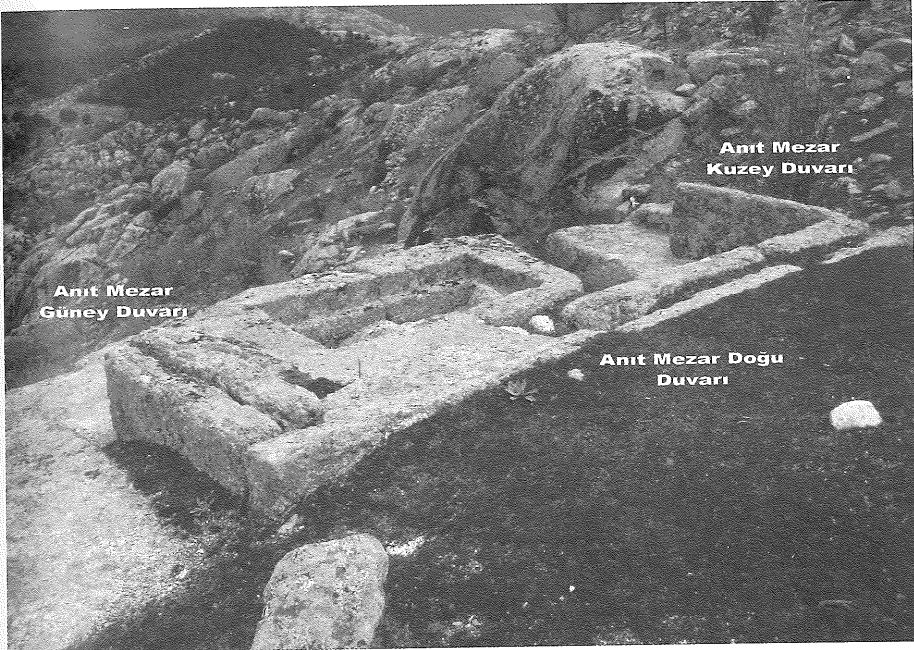

Fig. 6 Anıt Mezara güney-doğudan bakış.

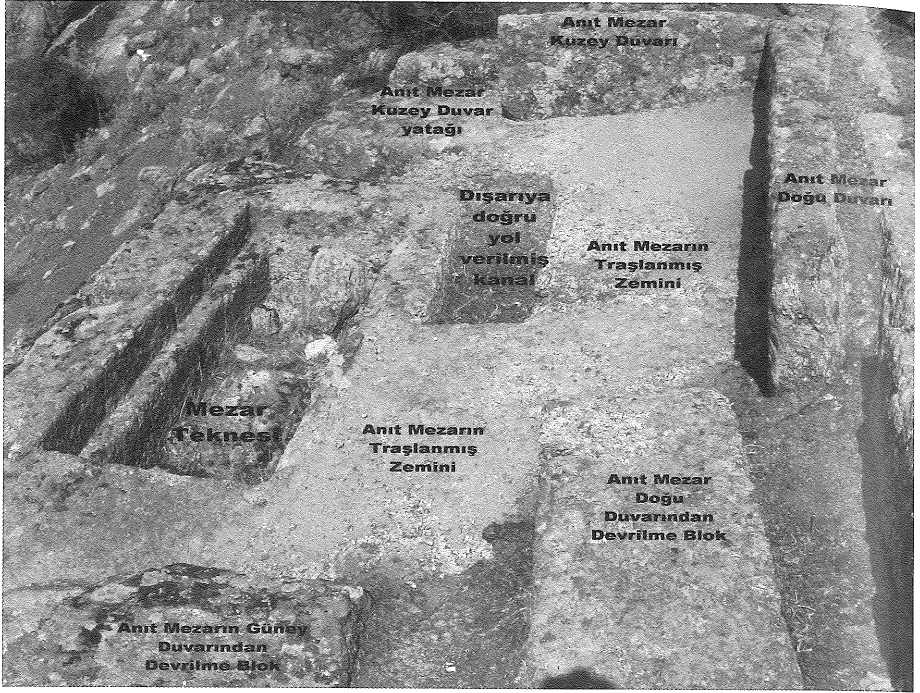

Fig. 7 Anıt Mezarın traşlanmış zemini, mezar teknesi, dışarıya doğru yol verilmiş kanal ve mezar yapısına ait duvarlar.

Fig. 8 Mezar teknesi ve dışarıya doğru yol verilmiş kanal ve çörtleni

Fig. 9
Anıt Mezarın kuzey-güney kısa kenar duvarları ve doğu uzun kenar duvarı.

Fig. 10
Anıt Mezarın güney kısa kenar duvarı.

Fig. 11
Anıt Mezarın işlevsel olmayan
podyum basamaklarına üstten bakış.

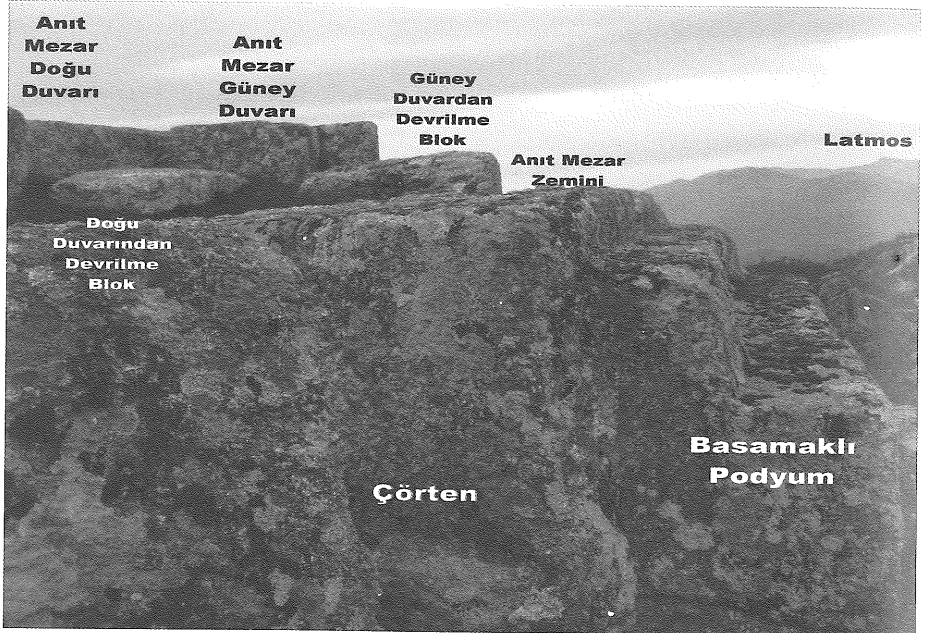

Fig. 12 Anıt Mezarın işlevsel olmayan podyum basamakları.

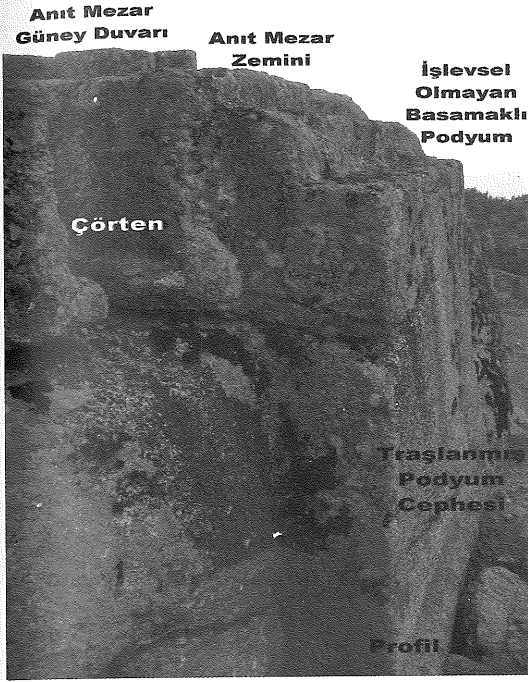

Fig. 13
Anıt Mezarın işlevsel olmayan podyum basamakları ve Anıt Mezarın cephesindeki traşlanmış podyum yüzeyi.

Fig. 14 Anıt Mezara cepheden (batıdan) bakış.

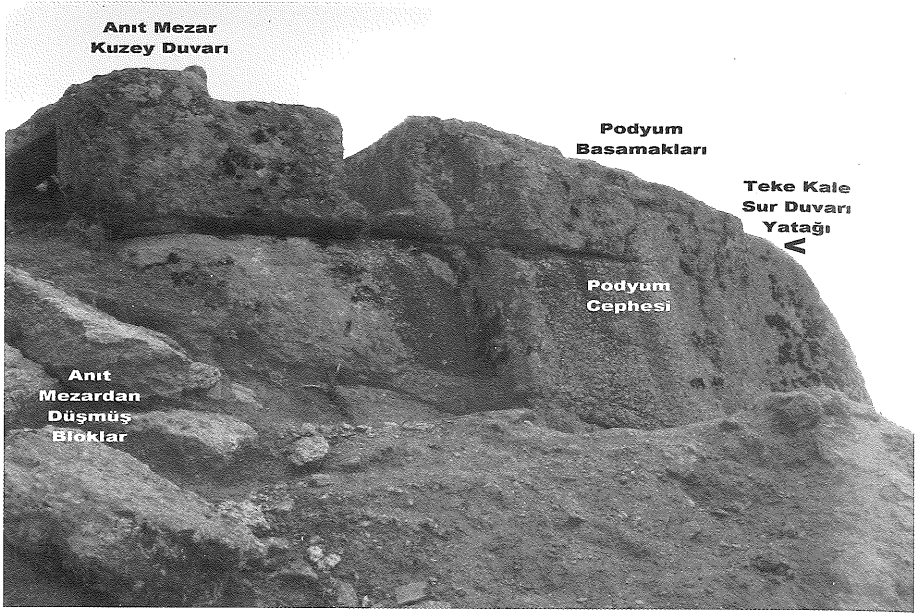

Fig. 15 Anıt Mezara kuzey-batıdan bakış.

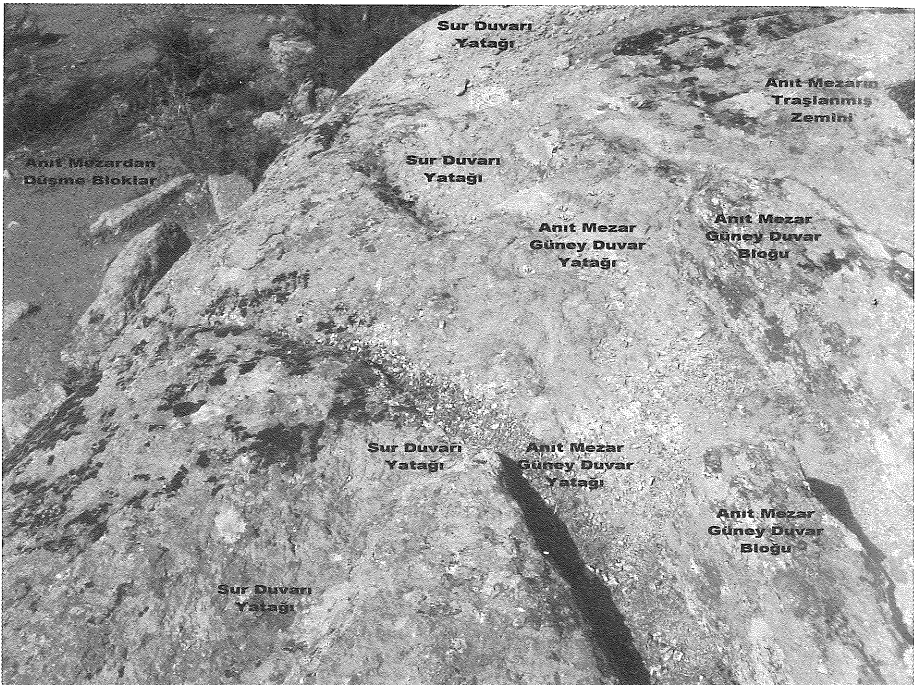

Fig. 16 Anıt Mezarın güney duvarının üzerinden geçen Teke Kale sur duvarı yatakları.

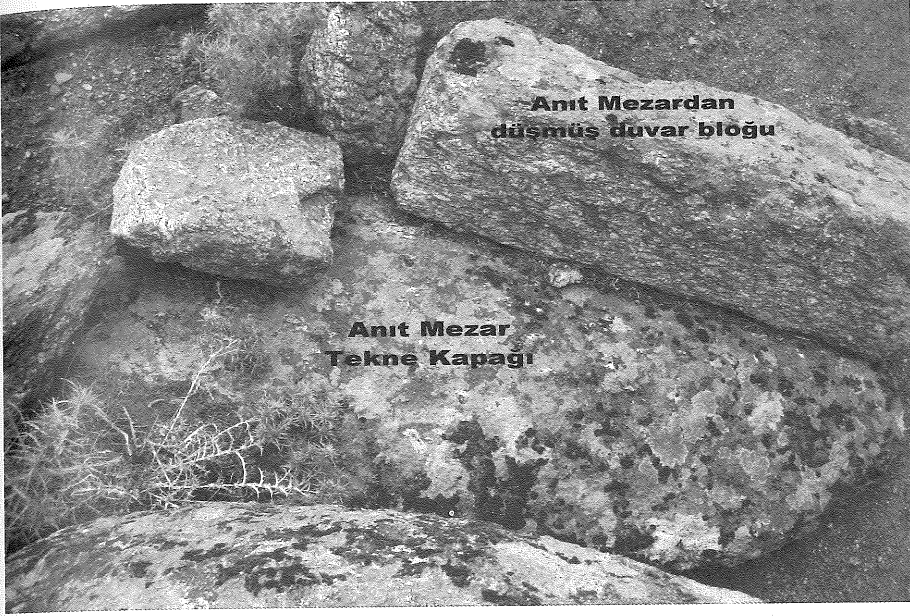

Fig. 17 Anıt Mezarın batı yamacına yuvarlanmış mezar tekne kapağı ve mezara ait duvar blokları.

Fig. 18 Teke Kale gözlem karakolunun alt-terasının güney-dış duvarı.

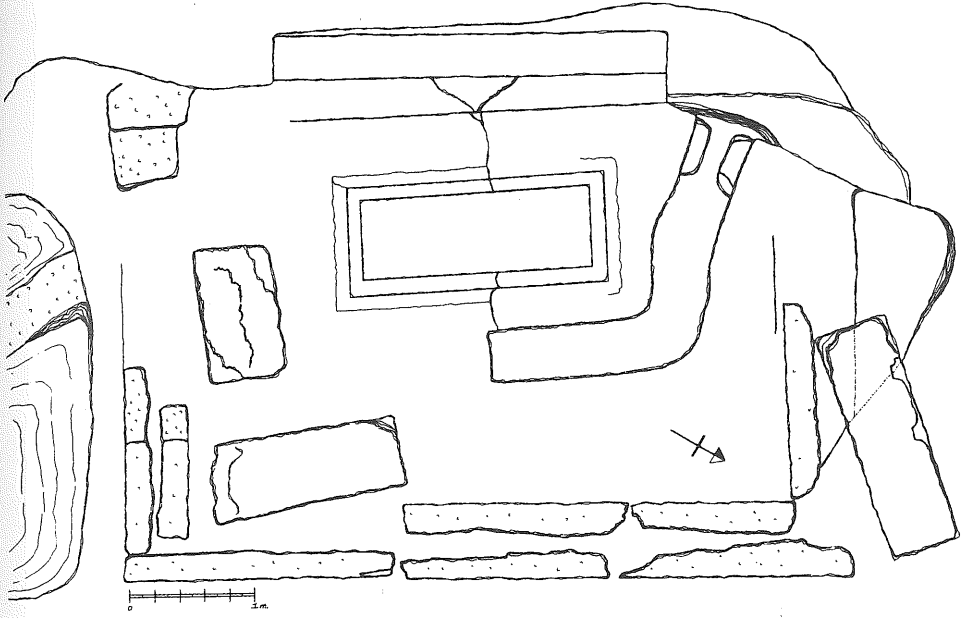

Fig. 19 Teke Kale'nin aşağı güney-batı yamacından kuzeye doğru uzanan sur duvarı.

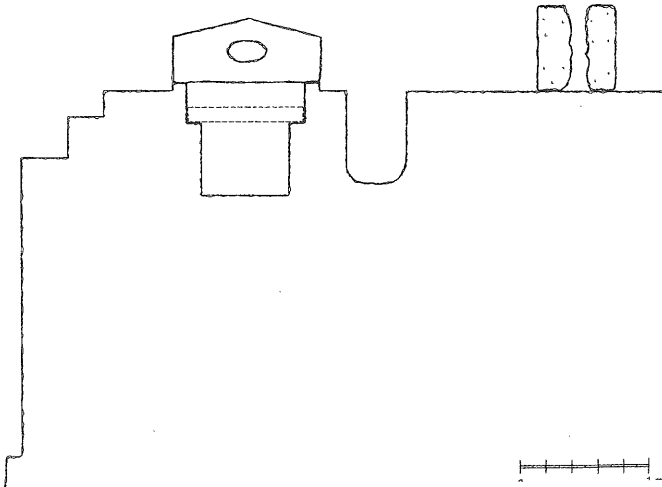

Fig. 20 Teke Kale ile Tevlim Kalesi arasında yer alan bölgede, ana kayaya oyulu ikiz tekneli bir mezarın içinde in situ durumda korunmuş olan gnaysdan yapılmış ara kapak.

Çiz. 1 Anıt Mezara üstten bakış çizimi.

Çiz. 2 Anıt Mezarın kesit çizimi.